

SEPTEMPUNCTATA

Tanulmányok
Petrőczy Éva
hatvanadik születésnapjára

Szerkesztette
PÉNZES TIBORC SZABOLCS

rec.iti
Budapest • 2011

A borítón látható kép a www.wordle.net segítségével készült.

© Szerzők, 2011.

Kiadja a *rec.iti*, az MTA Irodalomtudományi Intézetének recenziós portálja
<http://rec.iti.mta.hu/rec.iti>

Petróczi Éva (nem utolsó) üzenete

Egy költői életműnek sokféle forrásvidéke lehet. Természetesen vannak olyan költők, akiknél mindez homogén, ám vannak kétségtelenül olyanok is, akik nemcsak egy (tisztá) forrásból táplálkoznak. Petróczi Éva irodalmi munkásságának többféle forrása van. Író, költő, irodalomtörténész, magyar-angol szakos tanár, kapott irodalomtörténeti speciális képzést, járt teológiára, s jelenleg docens a Károli Gáspár Református Egyetemen. Azt hiszem, rá is illik a „tudós költő” kifejezés. Tudományos szakterülete a magyar és angolszász puritanizmus. Ahogy Szigeti Jenő jegyezte meg róla a *Fél-szentelek és fél-poéták* című kötet ürügyén: „okos, színes művelődéstörténeti olvasmányokat ír, amikből megismerjük a puritánok titkát.” Természetesen az a tény, hogy valaki művelt, és tudományos tevékenységet folytat, még nem jelenti, hogy költőnek is jelentős. Gondoljunk közelmúltunk szellemóriására, Németh Lászlóra, akit azért nem a verseiért szeretünk elsősorban... Másfelől említhetjük elődjét és kortársát, Babits Mihályt, akire viszont mindenképpen igaz a „tudós költő” titulus. Egy szó, mint száz: Petróczi Éva bizonyította, hogy életművének lírai vonulata is figyelmet érdemel. Ezt támasztja alá a *Dido utolsó üzenete* című verseskötete (Bp., Fekete Sas, 2006) is. Látjuk, persze, hogy látjuk itt is az életmű egységét, hiszen egyértelmű, hogy számára régóta lírai forrás is a protestantizmus, meditatív költészetének egyik alapélménye ez a nemes hagyomány. Hogy két vonzódást említsünk: korábban Jékely Zoltán vagy Szenci Molnár Albert egyszerre volt számára ihlető forrás, s persze fölvetett neve sem véletlen, hiszen Petrőcziből volt már korábban egy Kata Szidónia is.

A kötet kapcsán elmondhatjuk, hogy jellemzi a tömörség, a nemes szűkszavúság, a veretes nyelvezet. És csábít a gondolat: azt hihetnénk, hogy most ő is belebújt valakinek a bőrébe, miként annak idején Weöres Sándor *Psychéjébe*, de említhetnénk Takáts Gyula vagy éppen Pék Pál kitalált kínai szellemársait is. Itt azonban másról van szó. Egyrészt az egész kötet nem a más bőrébe bújáról szól, másrészt Didoról tudni véljük, hogy görög-római mitológiai királylány, Karthágó alapítója volt, akit máglyán égettek el egy tragikus szerelem után. Micsoda történet, micsoda nyersanyag! Gyanítható, hogy költőnk játékos kedvében írta ezeket a verseket, ám ez a játék csöppet sem önfeledt, leginkább talán József Attila, tragikumot is magába foglaló játékoságára emlékeztet.

Bizonyos szempontból rendhagyó kötet ez, hiszen az átlagosnál is fontosabb szellemi kapcsolatot feltételez egy költő és egy képzőművész, nevesül Petróczi Éva és Barabás Márton között. Az sem mindennapos, hogy a köszöntőben a szerző elárulja, hogy a kötet legsikerültebb versét nem is ő írta, hanem afféle vendégként Csörsz Rumen István, a „fiam-lehetne irodalomtör-

ténész-régizenesz”, aki viszont szerzőnket köszöntötte imígyen egy korábbi születésnapon. Persze ez is játék, nyelvileg tökéletes, esztétikailag hiteles. Ám az olvasó mégis inkább arra a költőre kíváncsi, akinek neve ott a borítón díszlik. S akinek van öniróniája, bölcs humora, önismerete, kellő szerénysége, s ugyanakkor nem is becsüli alá önmagát. Nem könnyű beskatulyázni, s bizony földadja a leckét a recenzensnek, kritikusnak, méltatónak. S az okoskodó olvasónak is, aki játszi könnyedséggel, ha nem is, ám mégiscsak lubickolhat a gazdag anyag nyújtotta irodalmi boldogságban.

Az is sajátossága ennek a költészetnek, hogy nem könnyű benne megtalálnunk líránk számos megszokott témáját, mondjuk a szabadság-szerelmem összetettségét, vagy éppen a táj iránti szeretetet, a természetábrázolást. Közvetve persze mindegyik tárgy megvan, ám a leggyakrabban áttételesen. És megvan a hit, a protestantizmusban gyökerező hit varázsa, anélkül, hogy egyértelműen felekezeti jellegű lenne a hang. Egyetemes inkább, tehát – nem felekezeti értelemben – akár katolikusnak is mondható. Igaz, nincs sok értelme ezeknek a jelzőknek, hiszen tudjuk, hogy az igazi vers jelzők nélkül is megállja a helyét. Hogy milyen mesterien érzékeltet hangulatot, kultúrát, azt nagyszerűen megmutatja pl. a *Turku*: „Parti sétányt, / kis palotákat, / macskaköves tereket / kitartóan belebegnek / pirog-illat nélkül is itt / a sűrű szagú cári idők.” A melléje kerülő *Kicsit finnesen* még inkább erősíti a vonzalmat a rokonok iránt, sőt az otthonosság érzését. Ilyen otthonosság-érzés uralkodik az időjátékokban is, például a *Szerelmemre tanítató levélben*, ahol Balassi Bálint és az angol reneszánsz jeles alkotója, Sir Philip Sidney közötti képzelt verses levélben találunk míves sorokat. Itt is, másutt is egyértelmű: szokatlan hang ez a mai magyar lírában, hiszen az archaikus nyelv a maga természetességében szólal meg Petrőczy Éva tollán (avagy számítógépén). Ám van ereje a miniatűrökhöz is, miként azt a *Dal, februárban* igazolja: „Csak annyi vagy, / se több, se más, / mint fázós ujjaknak / a gyöngéd-sietősen / meleget bontó / kályhacsempe-virág.” Hasonlóképpen gyakran találkozunk nála a múltó tudomásulvételével, a női lét ebbéli sajátosságaival, a fiatalság maradandóságával.

Túlzás lenne közéletinek nevezni ezt a költészetet, ám azért finoman ilyenfajta hatások is érik. (Nyilvánvalóan mély nyomot hagytak költőnkben apjának ötvenes évekbeli viszontagságai, a meghurcolás évei.) Ám itt is nagyon finom minden utalás, mondhatjuk, hogy szemérmes. „Almazöld csempés, / meleg fészkekből / indulok azokhoz, / akik vacogtatnak.” (*Csendélet, az ötvenes évek végétől*) Rejtelmesen szól a nyomasztó valóságról, s ez a rejtelem átlengi számos költeményét.

Végül egy emlékezetes strófa a kötet címét is adó versből: „A máglya sir alattam, / te velem égsz, szerelmem. / Te velem égsz, bár tested itt marad; / önmagad üres, hideg héja vagy.” Nemcsak az ismert ókori történet rögzül itt, hanem néhány jelzéssel betekintheünk a belső lélekállapot világába is. Egy interjúban azt mondta Petrőczy Éva, hogy számára ellenszenves szó az „önmegvalósítás”. Igaza van, hiszen megy ez görcsös akarás nélkül is, miként az ebből a kötetből is jól látható.